

**PARTAIDETZA EREDUETATIK
ERAIKITZE KOLEKTIBORA**
**Kultura herrikoiak, ilusionismo soziala
eta jabe-gabetzea**

Javier Encina, Ainhoa Ezeiza, Lide Salbarredi, Irati Guridi
(koord.)

2. edizioa

EGUNEROKO BIZITZAREN AUTOGESTIOA 1

Donostia / Sevilla, 2015eko iraila

ISBN: 978-84-15602-12-5

Material hau edozein medio edo formatutan partekatu, kopiatu, berriz banatu eta egokitzeko askatasuna duzu, baldintza hauen pean:

- **Aitortu:** Autoreak eta lanaren iturria aipatu behar dituzu.
- **Berdin partekatu:** Edukien jatorrizko lizentzia bera erabili behar duzu materiala berrerabiltzean.

Argitaratzaileak:

Ilusionista Sozialen Mintegia
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
ilusionistasozialak@gmail.com
UNILCO-espacio nómada
Ilusionista Sozialen Kolektiboa
<http://ilusionismosocial.org/>

Inprimatzailea:

Celestino Illarramendi
Donostiako Irakasleen Unibertsitate Eskola
Oñati plaza 3, z.g., 20018 Donostia (Gipuzkoa)

Azalaren diseinua: Ainhoa Ezeiza, Bitiji-Toreador de Pájaros.

1. edizioaren argitaratzailea: Ikaskidetza Sarea-Gipuzkoako Foru Aldundia, Ilusionista Sozialen Mintegia (UPV/EHU).
Argitaratzaile eta inprimatzailea: Bitiji-Toreador de Pájaros. Baterako argitalpena: UNILCO-espacio nómada, Ilusionista Sozialen Kolektiboa.

Aurkibidea:

<i>JENDEAREKIN ETA JENDEARENGANDIK PARTE HARTZEN.</i> <i>SARRERA BAT.</i> Javier Encina, M ^a Ángeles Ávila, José A. Castro, Eva Escudero, Ana Karen García, Begoña Lourenço, Dresda Enma Méndez, Rubén Montaña, Carmen Pérez, Mónica Matilde Ramírez, Ángel Rodríguez eta Juan Manuel Zaragoza (itz.: Lide Salbarredi).....	5
<i>ILUSIONISMO SOZIALAREN PRINTZIPIOEN INGURUAN.</i> Javier Encina eta M ^a Ángeles Ávila (itz.: Itziar Rodríguez, Olatz Carreira, Ainhoa Ezeiza)	17
<i>KULTURA HERRIKOIAK.</i> UNILCO-espacio nómada (itz.: Irati Guridi, Aitor Errazkin)	50
<i>JABE-GABETZEA. SARRERA BAT.</i> Javier Encina eta M ^a Ángeles Ávila (itz.: Ainhoa Ezeiza)	78
<i>HIZKUNTZAREN JABE-GABETZEA.</i> Ainhoa Ezeiza, Nahia Delgado eta Javier Encina (itz.: Ainhoa Ezeiza)	100

Itzulpen guztien orrazketa: Ainhoa Ezeiza

Irudia: Ilusionista Sozialen Mintegia eratzeko topaketak prestatzen. Donostiako Irakasleen Unibertsitate Eskola, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Jabe-gabetzea. Sarrera bat.

Javier Encina eta Mª Ángeles Ávila

Itzulpena: Ainhoa Ezeiza

“Euriak ematen didan ura baldin badaukat
Zeruaren handia baldin badaukat
Gauaren iluna baldin badaukat
Sua pizten denean gertatzen dena ulertzen badut
Bideak zabaltzen badira izarrak ageri direnean
Lurrera erortzen denetik bizitzerik badut
Biharamunari esker itxaropen faltan ez banago
Nik ez dut botererik behar

Nork agintzen du hemen, nork, nork, nork
Nork agintzen du, hemen eta hor
Jendea nola altxatzen den ikusteko garaia da
Nik ez dut botererik behar”

Mala Rodríguez. Abestia: *¿Quién manda aquí?*

1995az geroztik partaidetza prozesuetan gabiltza lanean, Andaluzian eta geroago Mexikon; horrez gain, Kanarietan, Madrilen, Euskal Herrian, Katalunian, Galizian, Argentinan, Kolonbian, Perun... ari den jendea ezagutu dugu, eta

solasaldietan konturatu gara kezka bera dugula: Botereak zaildu egiten du ondo egitea/pentsatzea/sentitzea partaidetza prozesuetan, Estatu eta Merkatu dominatzailearengandik datorren Botereak, baina baita botereek ere. Zeregin tekniko eta politikoak garatzen dituzten hainbat pertsonaren botereak, baina baita, harrigarriki, auzo-zereginak betetzen dituzten zenbait pertsonaren botereak ere.

Era askotara jardun dugu Boterearen eraginari aurre egiten gure lan egiteko moduan (ilusionismo soziala¹): egiturak malgutuz, komunitatean harreman horizontalak eta anbibalenteak sustatuz, autoestimu komunitarioa sustatuz, ikusezintasunak sortuz, etab... Baina geure hausnarketak/ekintzak beti izan du presaren zailtasuna, prozesua blokeatuta gera ez zedin; horrek eragotzi du Boterearen eta botereen gaineko hausnarketa sakonagoa eta zehatzagoa egitea, jendearekin eta jendearengandik lan egitea erraztuko diguna. Uste dut 20 urte hauetako esperientziak lagunduko digula eginahal honetan. Jabe-gabetzearen kontzeptua nondik abiatuta eraiki dugun ulertzeko, esan beharko genuke Sevillako probintzian (Andaluzian) maila lokalean zuzenean izan dugun honako partaidetza hauek eragindako hausnarketatik datorrela: Pedrera (1995-1996; garapen lokalaren eraketa partehartzailea udal mailan), Las Cabezas de San Juan (1999-2003; aurrekontu partehartzaileak), Palomares del Río (2005-2007; Hiria Antolatzeke Plan Orokorra eta Plan Estrategikoa partaidetzaren

¹ *Egiteko modu bat* da (ez da metodologia bat) dimentsio dialektikoan oinarritzen dena, metodologia partehartzaileak abiapuntu dituena (IAP – Ikerketa Ekintza Partehartzailea bereziki) eta kultura herrikoiekin egindako lanean garatzen dena. Bere ardatz nagusia da *bitartekaritza sozial desiragarriak dinamizatzea eta sortzea eguneroko espazio eta denboretan*; horretarako, jendearekin eta jendearengandik lan egin behar da, posible denaren segurtasunetik ezinezkoaren itzaropenera mugituz, eguneroko bizitzaren autogestioaketaren bitartez. Pentsatzea eta sentitzea, ekintza eta jakintza, aitortza eta jakintza guztien ikaskuntza bereizi gabe.

bidez eraikitzea); Olivares (2009-2010; baztertutako auzoetan autoestimua eta autogestio komunitarioa lantzea ahozko historiak eraikiz). Gainera, beste hausnarketa bat barneratu dugu J. Holloway eta R. Zibechi-ren analisiak, esperientzia zapatista (México) eta R. Zibechi-ren El Alto-ko (Bolivia) esperientziak oinarri harturik. Jiutepec eta Cuernavaca-n (México) urteetan izandako esperientzien hausnarketak ere jaso ditugu, zeinetan partaidetza zuzena izan dugun (jarraikorragoa birtualki baina aurrez aurre ere bai, 3 edo 4 alditan, 2010-2014).

Kultura herrikoien gaia hasieratik egon da gure lanetan, bai maila teorikoan, artikuluen ekoizpenean eta *cuchará' y paso atrá'* izeneko gure aldizkaria editatuz, bai partaidetza prozesuetan, ahozko historiak berreraikiaz eta Pedrera-n (Sevillan) egindako lehen lanean. Horretan nenbilen IAP (Ikerketa-ekintza partehartzailea) munduko biltzarrean ponente gisa parte hartzera gonbidatu nindutenean 1997an Kolonbian, bertan ikusi nuen neure burua kultura herrikoiei buruz mintzatzen; eta Antonio Mandly izan zen “Sancocho” bat bazkaltzera joatea proposatu zidana bere lagun batekin, Jesús Martín-Barberorekin, hain zuzen ere bazkaloste luze batean bitartekaritza sozialen inguruan hizketan aritu zitzaidana; harrezkero gure lanean garrantzi handia hartu dute bitartekaritza sozialek, baita Jesusek ere, zeinekin oraindik ere harreman emankorra eta atsegina dugun. Eta une hartan bertan hasi ginen garatzen honako baieztapena: Boterearen logikak eguneroko bizitzan egiten duen kolonizazioa geldiarazteko, bitartekaritza sozialak ezagutzeak berebiziko garrantzia du; bitartekaritza sozialak ekiteko eta erlazionatzeko moduak dira eta inposatuak, bere hartan utzitakoak (*consentidas*), erosiak edo kolektiboki eraikiak eta desiratutakoak izan daitezke; azken harreman-mota hauek ekintza-multzo posibleen erakusle pribilegiatuak dira (hainbat talde elkartzea ekintza bateratuak gauzatzeko), baita harreman-modu horizontalak eratuko

dituzten kosmobisioak sortzeko beharrezkoak diren eraikitze eta eraiste formak ahalbidetzeko ere².

Baina inposatutako bitartekaritzak, bere hartan utzitakoak edo erosiak dira eguneroko bizitzaren kolonizatorako atak zabaltzen dituztenak (Estatu eta Merkatu dominatzaileak izanik horren eragile): prozesu honetan, bizitako eta eraikitako denbora suntsitzen ari da –espazioa/denbora diada lurralde/ordutegi bihurtuz–. Lurraldetze hau espazio pribatua/espazio publikoa banatuz egiten ari da (horrela, espazio komunaren suntsipena saiatzen da), eta habitat pribatua inposatzen ari da habitatzearen³ gainera, horrela, denbora objektibizatua markatu –denbora bera denontzat–, espazioa lurralde bihurtu eta pertsonak parte hartzetik begiratzera pasatzen ari dira: eraikitzetik ikuskizunera. Marc AUGÉk (1998:91) dioen eran, “zenbait espaziotan norbanakoa ikusle sentitzen da ikuskizunaren nolakotasunak benetan axolarik ez zaiolarik. Ematen du ikusle posizioa dela ikuskizunaren esentzia ikuslearentzat berarentzat, ikuskizuna ikusle posizioan dagoen ikuslea bera izango balitz bezala”. Ez-leku hauek dira (identitatei men egiteko/aitortzeko lurralde egokiak), gauzak pasatzen ikusteko jarreraz, gure geuretasun osoan barneratzen direnak; geu gidatuz, osotasun gisa definitzen gaituen identitatean harrapatuta.

Estatu menderatzailearen bitartekaritzek gidatzen gaituzte eta euren portaerak inpregnatzen gaitu kultura instituzionaletik abiatuta, Hezkuntzaren bitartez, Administrazioaren politiken

² Bitartekaritza sozialetan sakontzeko: Javier ENCINA, Beatriz LUQUE eta M. Ángeles ÁVILA (2009)

³ T.R. VILLASANTE berridatziz, “habitatzea” ulertu behar da egunerokotasunean, espazioan eta denboran elkarrekin biziz, kultura herrikoiak sortzen diren leketan, afektibotasunetik (sentitu), partekatzen den horretatik (egin) eta “etor-kizunetik” (pentsatu); mugimenduan dagoen zer bait da, dialektikoa eta gatazkatsua.

bidez, Zientzia baliatuz, zenbait Komunikabide Kultural erabiliz... Merkatu menderatzailearen bitartekaritzek gidatzen gaituzte eta euren portaerak inpregnatzen gaitu masa kulturaren bidez, Moden bitartez, hainbat Komunikabide Masibo erabiliz, Ondasuna baliatuz. Patriarkatuaren bitartekaritzek gidatzen gaituzte eta inpregnatzen gaituzte Familia, Hezkuntza, Ondasuna eta *bio-boterearen* bidez.

Botereak (Estatu eta Merkatu menderatzaileek eta Patriarkatuak) gure mugimendua behar du, gure aurkaritza, gure jakintzak, gure sormena; ikasteko eta *conduit*-a eragiteko (bertan hartzen baitu indarra eta zentzua): gu eramaten gaitu eta geure portaeran barneratzen da, baina gu gidatzeko ikusi egin behar gaitu, mugitu egin behar dugu, eta gu gidatze horren bitartez inpregnatzen gaitu bere portaeraz. Gidatzen gaitu gugandik ikasteko, gidatzen gaitu Kapitalismoak eragiten dizkigun ertz mingarrienak saihesteko, gidatzen gaitu Boterearen logikarentzat desiragarria den portaera barnera dezagun eta gudan botere nahia esna dadin (boterea hartuz, ahaldunduz edo botereari kontra eginez).

Boterearen aurrean, jabe-gabetzearen alde egin dugu, eremu soziala berkokatzen baitu, boterearen borroka-eremua utzi eta bizitzan zentratzen da: bizi dezagun geure bizitza kolektiboa orain! Ezer gailendu beharrik gabe, mesias baten zain egon gabe, gustuko ez dugun gizarte batean hobeto kokatzearen alde borrokarik egin gabe. Eraiki dezagun geure bizitza gaurtik eta egunez egun...

Jabe-gabetzea⁴ boterea uztea baino ez da ("*hacer dejación*") (behekoenganantz eta ingurune sozial eta naturalarekin

4 Itz. oh.: Jabe-gabetzearen itzulpena proposatzen da literalago lirerateen "*boteregabetzea*" edo "*ahaluztea*" itzulpenen aurrean, boterea zerbaiten jabe izatearekin lotzeko (nire langileak, nire seme-alabak, nire gurasoak, nire ikasleak...), baita jabetzea kontzientzia zentzuarekin erlazionatzeko;

harmonian) eraikitze kolektiboa ahalbidetuko duena. Botere uzte hau bizitzaren edozein eremutan egin daiteke (familia harremanetan, lagunartean, lanean, elkartasunean...), banakakoa izan daiteke (ni aita/ama/semi/alaba gisa..., ni adiskide gisa, ni nagusi gisa, edo irakasle gisa, edo mediku gisa, edo funtzionario gisa, edo aktibista gisa...), kolektiboa izan daiteke (EZLNk ahalbidetu zuena 2000 urtean mugimendu politiko bihurtu zenean, hau da, ejerzitoaren boterea utzita, Chiapaseko herriek euren oraina eta geroa kolektiboki eraiki zezaten: Mundu Berria).

Boterea uzteak eragiten duen egoera berriaren lehen unean nahastea eta kaos sortzailea pizten da, hortik berehala horizontalitateen lehen hastapenak sortzen dira eta ikusezintasun prozesu bat hasten da; horrek denak boterearen *conduit*-a eragozten du, ez baitu aurkitzen egite bat eraman ahalko duena, baizik eta elkarren artean josiak dauden sentitze, pentsatze eta egiteen magma bat, ez dirudiena inora doanik. Aurrerapenaren ukatze hori (norantz joan ukatzea) eta orain bizitzaren baieztapena (egotea) *conduit*-aren oztopo eraginkorrak direla ematen du, helmugak, protokoloak, helburuak, metodoak behar dituelako *conduit*-ak, bai gugandik ikasteko, bai gu bere norabidean eramateko.

Horizontalitate sortu berri hauek kosmobisio holistikoa berreskuratzen duten kultura herrikoien uholde berria eragiten ari dira, kulturalerik gain, alderdi ekonomikoak eta sozialak barneratzen dituztenak. Kultura herrikoiei hauek kapitalismoaren integritasuna galtzen joan dira eta horrek erraztu du

jabetzeak baduelako bere baitan ebaluazio-ñabardura (“jabetzen naiz nolakoa naizen”) eta jabe-gabetzea, norbanakoaren kontzientzia hartzea sustatu ordez, eraikuntza eta autogestio kolektiboan bizi delako. Horrez gain, euskal kultura herrikoien joera linguistikoko bat erabili nahi izan da, hitz-jokoaren egitura erabiliz (hitzen errepikapena, “*saski-naski*” tankerako konposatuaren eran), egitura erritmiko bat eratzeko.

populazioaren geruza askotan masa kultura gailentzea eta kultura herrikoiek indarra eta alternatiba galdu izana. Horizontalitate berriek, ostera, suspertu egin dituzte kultura herrikoiak, nahiz eta hauek, berez, ez diren inoiz suntsituak izan eta globalizazioaren aurrean aterpe eta gordeleku izan dira, horregatik errazagoa izan da berpiztea, espiralean. Baina mende berriaren iritsiera eta ondorengo krisi ekonomikoa izan dira kosmobisio hauen erditzea bultzatu dutenak, bitartekaritza desiragarriak sortuz eta hauek Boterea berpentsatuz, berreginez, bersentituz, gure eta gure komunitatearen eguneroko bizitzan hainbesteko indarra izan ez dezan. Bitartekaritza berri horietariko batzuk dira, konstelazioen moduan, jabe-gabetzea deritzoguna marrazten dutenak.

Mundu berri horien ezaugarrietako bat da ez dutela azalpen diskurtso orokorrik eraikitze beharra. “Nola egiten da hau?” galderaren aurrean, erantzun ohikoenak honelakoak dira: eginez! edo horrela egiten dira gauzak. Normalean ez dira sistematizazioak lantzen; segur aski denbora faltagatik baino gehiago, ez zaielako zentzurik ikusten. Transferentziak, aldiz, bai: une jakin batean zerbaitetarako lagun diezaguketen iraganaren atalak berreskuratzen dira, geure iraganarena edo beste kolektibo batena, lehenago izandako beste antzeko arazo bat konpontzeko, edo aurretik egindako hutsegite bat ez errepikatzeke, edo besterik gabe, tentsio-une bat askatzeko edo barrea eragiteko, edo dagoeneko ez dagoen pertsona baten oroitzapenak berreskuratzeke.

Tradizio judu-kristaua apurtzen duten mugimendu bitalistak dira. Bizitza miresten da, ez da heriotza nahi; heriotza berregiten da nonahi egotetik amaiera izatera, bizi izanaren ondorio baino ez izatera... Heriotzak gune izateari uzten dio, bizitzea da heroikoa (ama kementsua, espazio publikoa berreskuratzea, ejerzitoa eta gerrila ez ulertzea...).

Autoerregulatzeko eta bizitzaren esparru guztietan elikatzeko joera duten mugimenduak dira: ekonomia herrikoiak eta ekonomia sozial eta solidarioak, autoikaskuntza eta autoekintza, jakintza herrikoiak berreskuratzea, ama edoskitzaileak, diru soziala...

Mugimendu hauetan, horizontalitateak⁵ gune berriak sortzen ditu eta emakumeen protagonismorantz naturaltasunez zabaltzen dira (kuoten eta diskriminazio positiboaren beharrik gabe), eguneroko bizitza delako erdigunea eta horrek eragiten du gizonezkoak bigarren planora pasatzea jabe-gabetze prozesu baten bidez.

Mugimendu hauek ez dute asmorik eguneroko bizitzatik haratago ondorioak izateko. Efimeroak izan daitezke, beste talde batzuekin berrerratzeko, edo bizitza osoa iraun dezakete; baina iraupena ez da balio bat berez, **balio bakarra bizitza da eta nola balio dugun mugimenduak hobeto bizitzen, ez nahastu hau inolaz ere *gehiago kontsumitzearekin***. Horregatik, tradizio judu-kristaua berriz hautsiz, enplegua ez da ardatz nagusi bat, hainbatetan behar dugun -eta noizik eta behin behar ez dugun- tresna bat baizik...

Mugimendu hauetan Egia maiuskulaz ez da existitzen; baloratzen dena da gauzak zuzenean eta zintzoki esatea (“*decir las cosas por derecho*”)⁶ eta oker zeundela onartzeko ausardia izatea, gaizki eginak ikaskuntza kolektiboaren prozesuan barneratzen direlako, asmatzeek duten pisu ber-berarekin. Horregatik dute hain balio txikia munduaren azalpenaren teoria

5 Ez da nahastu behar horizontalitatea eta asanblearismoa, azken hau tresna bat da horizontalitate horretatik lan egiteko; beste tresna batzuk ere erabili ahal eta behar dira jendearekin lan egiteko eta egokitzeo.

6 Itz.oh.: *decir las cosas por derecho* herri-esaera andaluziarrak adierazi nahi du gauzak ezer ezkutatatu gabe, maltzurkeriarik gabe eta aurpegia emanez esatea, gauzak esateak eduki ditzakeen ondorioei aurre eginez.

orokorrek (ez direlako zuzenak eta zintzoak: orokorrean eta betiko baliozkotzen dira; eta ez dute ausardirik: erroreak eta hutsegiteak arauaren salbuespen bihurtzen dira).

Gure ekintza ez da zentratu behar boterea lortzean (berpizkuntza bultzatzen den abanguardia izan, alderdi politiko bat sortu eta hauteskundeak irabazten dituen abanguardia izan), ezta ahalduntzean ere (azken batean, boterea hartzea da, normalean logika azpiratzaileen testuinguruan); botereuztearen autogestio kolektiboan baizik, boterea deuseztatzearen ortzemuga utopikoan. Autogestioak begirada aldatzen digu, boterea hartzetik pentsatu/sentitu/egin ahal izatera, eta horrek jakintzak, trebetasunak eta nahiak inplikatzeko ditu. Gainera, beti fluxu sozialean jatorri duen dimentsio kolektiboari egiten dio erreferentzia, besterekin eta besteren egite/pentsatze/sentitzeetan.

Boterea uztearen autogestio kolektiboa eraikitzen joateko (jabe-gabetzea) lehenik erresistentzia behar da (EZ esatea, botere aurkakotasuna sortuz; J. HOLLOWAY), bai oposizio/kontzientzia mailan, bai elkarreragin sortzailean. Bigarrenik, haustura behar da berrikuntzara zabaltzeko; proposamen berriak sor daitezen identitateari uko egin eta identifikazioak sustatuko dituztenak (boterea sakabanatuz, R. ZIBECHI). Eta hirugarrenik, partaidetzarako bideak zabaltzeko behar dira prozesuan eraiki behar diren aurka-egite/elkarreragin/berrikuntzari forma emateko, egiten diren askotariko ekintzen bidez.

Hiru paradigma hauek (botere-aurkakotasuna, boterearen sakabanatzea eta jabe-gabetzea) gizartea boterea hartu gabe, ahaldundu gabe, kontraboterea eraiki gabe eraldatu nahi duten mugimenduetatik eta mugimenduekin sentituz/eginez/pentsatuz sortu dira. Paradigma hauek bat

datoz mugimendu hauek hiru funtsezko gako konpartitzen dituztela baieztatzean:

- 1.- Emakumeek protagonismoa hartzen dute partaidetza forma berri hauetan.
- 2.- Mundu Berria gaurtik bertatik bizi behar da; karakola zapatistek (Mexiko), Altoko Auzo Batzarrek (Bolivia) eta jornalari andaluziarren mugimenduak (espainiar estatua) planteatzen duten eran.
- 3.- Mundu Berria gaurtik bertatik bizitzeko, geure espazio eta denbora propioak markatzen ditugu eta ikusezin bihurtzen gara Estatuko Boterearen eta Merkatuaren aurrean.

Michel FOUCAULTek atea zabaldu zuen boterearen mikrofisika planteatu zuenean: *Boterea bizi gareneko espazio eta lurralde guztietan azaltzen da, eta batzuetan Boterearen errotearen preso gara eta beste batzuetan geuk errotan dugu gure boterea erabiliz*; baina ez zen ausartu atea zeharkatzera. Pertsona gehientsuenok boterea dugu une jakin batzuetan: gure familiar, gure lagun-taldean, gure laneko atal jakinetan, etab...; eta egoera horietan utzi behar dugu boterea behean dauden pertsonenganantz (ingurune sozial eta naturalarekin harmonian), jabe-gabetuz, botere hori erabiltzeari uko eginez, kolektiboki eraikitzeo aukera eskaintzeko. Egia da ez dela perfektua izango, baina partekatuagoa, hezitzaileagoa, dibergenteagoa, prozesualagoa izanik, gehiago lagunduko digu zentzu eta norabide guztietan.

Areago, Michel FOUCAULTek (1988b:3-4) boterea ulertzeko eta alternatibak lantzeko funtsezko gakoak eman dizkigu... "Boterea erabiltzea *portaerak gidatzean* eta probabilitatea prestatzean datza. Azken batean, boterea ez dago horrenbeste bi aurkariren aurrez aurrekoaren ordenan, edo batak bestearen

aurrean duen konpromisoan, eta bai *gobenuaren* ordenan. *Gobernu* hitzak XVII. mendean zuen esanahi zabala hartu behar da; ez baitzion erreferentzia egiten soilik egitura politikoari eta Estatuaren administrazioari, horrekin batera zehazten zuen nola zuzendu pertsona eta taldeen portaera: haurren gobernu, arimena, komunitateena, familia, gaixoena. Ez ziren soilik politikoki edo ekonomikoki eraturako forma legitimoak; hobeto edo gutxiago pentsatu eta kalkulaturako ekintza-erak ere baziren, beti beste pertsona batzuen ekintzen posibilitateen gainean eragiteko. Zentzu honetan, gobernatzea beste batzuen ekintza eremu ebentuala egituratzea da. Hortaz, boterearen harreman-era propioa ez da bilatu behar bortizkerian edo borrokan, ezta kontratuan edo lotura boluntarioan ere (era hauek gehienez ere tresnak dira); baizik eta ekintza-modu berezi horretan, ez belikoa, ez juridikoa, gobernuan, alegia.

Boterea erabiltzea besteen ekintzen gainean eragiteko ekintza-era bat bezala definitzen denean, gizaki batzuk beste batzuen gainean *gobernetzea* – gobernatzearen zentzu zabal horretan – elementu garrantzitsu bat erantsi behar da beti: askatasuna. Boterea soilik “gizaki libreen” gainean eragiten da eta *libre* diren bitartean. Horrela, ulertuko dugu gizakiak banakakoak edo kolektiboak izan daitezkeela, posibilitate-eremu bat dutenak, askotariko portaerak, erantzunak eta jokamoldeak egiteko aukera ematen duen posibilitate-eremu bat.

Gizakiak erabaki dezakeena saturatuta dagoenean, ez da botere-harremanik existitzen; esklabutza ez da botere-harreman bat gizakia kateatuta dagoenean (kasu honetan, hertsadura-harreman fisikoa da) [botere-harremanak soilik existitzen dira] gizakia bere kasa desplazatu daitekeenean eta azken batean, ihes egin dezakeenean. Beraz, ez dago botere eta askatasunaren arteko aurrez aurrekorik, eta ez dute bazterketa-harremanik ere (ez da “boterea erabiltzen denean, askatasuna desagertzen da”); aitzitik, askoz joko konplexuagoa da: joko horretan, askatasuna

boterearen existentziaren baldintza gisa agertzen da benetan (aldez aurreko baldintza gisa, beharrezkoa baita askatasuna existitzea boterea erabiltzeko; eta askatasunaren etengabeko laguntza ere bai, beragan eragiten duen boterea erabat desagerraraziko balitz, boterea erabat desagertuko litzateke eta ordezeko bat bilatu beharko luke bortizkeriaren hertsaduran zuzenean). Baina aldi berean, askatasunak boterea erabiltzeari aurre egin behar dio, bestela guztiz determinatzeko joera baitu”.

Horrela, Botereari zuzen-zuzenean aurre egiteko erabiltzen den askatasunak, edo kontsentsua eragiten duenak, *conduit*-a elikatzen du eta Boterearen logika ber-beretan bukatuko luke, eta horretara eramaten gaitu botere-aurkatasunak eta ahalduntzeak. Ondoren azaltzen ditugu horren bi garapen, gure baieztapenen inguruan irizpide propioa sortzeko.

Toni NEGRI-k (2001:83) planteatzen duen bezala: “Kontrabotereaz orokorrean hitz egiten denean, benetan hiru gauzari buruz hitz egiten ari da: botere zaharraren aurkako erresistentzia, altxamendua eta botere berri bat eratzeko ahalmena. Erresistentzia, altxamendua eta botere eratzaileria kontraboterearen esentzia bakarraren irudi hirukoiztarraren adierazpen dira”, eta horrela eramaten eta inpregnatzen du Botereak: horren adibide argiena da globalizazioaren aurkako mugimendua eta mugimendu honek erakunde multinazionalen aurrean egindako kontraagenda: mugimenduak borroka globala erakutsi du baina borroka deslokalizatuaren bidea markatu du eta ez du balio izan sare horizontal supralokalak sortzeko mugimendua behetik elikatua izan dadin.

Ahalduntzea, bestalde, honela definituko genuke: “emakumeek eta baztertutako beste talde batzuek euren boterea areagotu dezaten eragiten duen estrategia bat da, hau da, baliabide material eta sinbolikoen erabilerarako eta kontrolerako sarbidea

izatea, eragin handiagoa izatea eta aldaketa sozialean parte hartzea. Horrek prozesu bat du bere baitan pertsonak euren eskubide, gaitasun eta interesez jabe daitezen, eta nola erlazionatzen diren horiek beste pertsona batzuen interesekin, erabakietan posizio sendoagoetatik har dezaten parte eta erabakietan eragiteko aukera izan dezaten”. Clara MURGUIALDAY, Karlos PÉREZ DE ARMIÑO eta Marlen EIZAGUIRRE (2000, orrialdea zehaztu gabe).

Esan beharra dago ahalduntzeak eta kontrabotereak, beren *kontsentsuaren askatasunarekin, conduit*-aren bidea prestatzen dutela eta horregatik ez dugu beste aukerarik izan gure arreta *disentsuaren askatasunean* jarri eta kosmobisio hau identifikatu eta forma ematea baino (mundua sentitu/egin/pentsatzeko erak), azkenean “jabe-gabetzea” (edo *desempoderamiento*) deitu dena.

Jabe-gabetzea ulertzeko, zortzi zutabetan oinarrituta ikusi beharko genuke⁷; zutabe horiek orekan egon behar dute, nahiz eta oreka ezegonkorra izan prozesuan zehar, nahiz eta uneoro bat nagusitu daitekeen, orekatu beharko dena...

1.- Zaintzak

Zaintzak praktika-multzo bat dira talde edo mugimenduaren beharrei erantzuteko asebetetzailerak identifikatu eta elkarrekin eraikitzea errazten dutenak.

Zaintzak lantzeko, honako testuinguru eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: interesik eza eta axolagabekeria/zaintza aurkaritza⁸; beharrak eta asebetetzeko erak: asebetetzailerak;

7 Zutabe hauek hemen daude garatuak: J. ENCINA eta M. ANGELES AVILA (2014).

8 Sakontzeko: Leonardo BOFF (2002)

pobrezia-erak⁹; emakume zein gizonek duten femeninoak duen balioa nabarmentzea¹⁰; zaintza integrala ingurune sozial eta naturalean ulertuta eta kontsumoarekin aurkaritzan¹¹.

2.- Askatasuna

Mundua modu ikusezinean eraldatzen ari diren mugimenduen askatasuna ez da kontsentsuak eragiteko askatasuna, disentsuaren askatasuna baizik (eramana sentitzearen izua eta depresioa apurtzen duena). Ikusezin bihurtu behar dugu, printzipio etiko bihurtutako elkar ulertzean oinarritzen den disentsuaren askatasuna zabaldu, dibertsitate soziala eta naturala da mundu hau eraldatzeko beharrezkoa den aberaste kolektiboa errazten duena. Gaur bertan bizitzen hasi nahi dugun Mundu Berri hori askatuz...

Askatasuna lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: kontsentsu/disentsu dualtasuna¹², jabetza pribatua¹³; bio-boterea¹⁴; mundu berria askatzea¹⁵; komunaren gaia; Ikuskizuna eta Boterea; izatea *versus* eraikitze kolektiboa¹⁶; egotea eta ulerkortasunaren etika¹⁷.

3.- Eraikitze Kolektiboa

Ez gara izaki isolatuak, besteekin harremanetan bizi gara eta etengabe ari gara gure egoteko era eta gure ideiak aldatzen, edo ideia berriak eraikitzen ditugu harremanetan gaudelako etengabe.

9 Sakontzeko: Manfred MAX- NEEF (1994)

10 Sakontzeko: Leonardo BOFF (2002)

11 Sakontzeko: Antonio ELIZALDE (2010)

12 Sakontzeko: Jesús IBÁÑEZ (1997)

13 Sakontzeko: Carlos MARX (1981) eta Franco BERARDI "Bifo" (2003)

14 Sakontzeko: Michel FOUCAULT (2009)

15 Sakontzeko: Carlos MARX (1981) eta Raúl ZIBECHI (2007)

16 Sakontzeko: Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA eta beste (2011)

17 Sakontzeko: Edgar MORÍN (2001)

Eraikitze kolektiboa lantzeko, ondorengo kontzeptuak eta bizipenak hartu behar ditugu kontuan: hezkuntza bankarioa *versus* hezkuntza kritiko-dialogikoa¹⁸; kontsumoaren gizartea¹⁹; esperientziaren bitartekaritza, gu-aren apelazioa; partekatzea eta ez direla existitzen *a priori*ak²⁰.

4.- Konfiantza

Konfiantza pentsatu, sentitu eta egitearena da eta erabaki bat da: irekitasuna izatea kolektiboki eraikitzen hasteko. Konfiantza ikastea erraztuko digun irekitasun horren araberakoa da, bestearen beharra izatea posible egingo duena, lehiakortasunera bultzatzen gaituen gizartearen aurrean.

Konfiantza lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: rolen segurtasuna apurtzea: Gizona, Emakumea eta Haurra²¹; antsietatea eta zalantzaren koloka²²; harremana *versus* zeregina; sormena sustatzea; elkar ulertzea; bizikidetasuna²³; ez banantzea sentitzea, egitea eta pentsatzea; sentitze, egite eta pentsatzeen transferentzia²⁴.

5.- Elkarren beharra eta autonomia

Iraganarekiko zein orainarekiko izan daiteke. Elkarren beharraren bidea da laguntzarik behar ez izatera eta autonomiara garamatzana, antagonistatzat hartzen diren horien helburura. Zutabe hau, elkarren beharra eta autonomia, **zero une batez** ernaltzen da, zeinetan gure taldean ordurako zer bait

18 Sakontzeko: Paulo FREIRE (1999, 2004, 2005)

19 Sakontzeko: Serge LATOUCHE (2008)

20 Sakontzeko:

<http://ilusionismosocial.org/mod/resource/view.php?id=488>

21 Sakontzeko: Agustín GARCIA CALVO (1999)

22 Sakontzeko: Niklas LUHMANN (2005)

23 Sakontzeko: Ivan ILLICH (2006)

24 Sakontzeko: Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA eta beste (2011)

kolektiboki eraiki den; **lehen unean** jakintzak eskaintzen dira eta hortik transferentziak eta egoeraren araberako lidergoak sortzen dira. **Bigarren unean** taldeen artean eraikitzen da kolektiboki, **hirugarren unean** alde batetik elkarren arteko beharra indartzen da eta bestetik, behar hori desegiten doa autonomia sortzearekin batera. Talde horretan edo taldeen artean dauden dinamiken arabera, **laugarren unean** garrantzitsuagoa izango da elkarren arteko beharra eraikitzen segitzea, edo gauza berriak sortzea autonomiatik abiatuta (kurubil sortzaile horretan elkarren arteko behar berriak sortuz beste talde batzuekin edo talde ber-berekin espazio eta denbora desberdinetan).

Elkarren arteko beharra eta autonomia lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: elkarren arteko beharra *versus* norberekoikeria²⁵; errepikapen sortzailea²⁶; harreman horizontalak; egoeraren araberako lidergoak; egunerokotasuna eta ziurtasuna-ziurgabetasuna²⁷.

6.- Bizipoza

“Ze ederki egongo litzatekeen zoriontasunean pentsatu beharko ez balitz!”. Aldous Huxley (1932) *Un mundo feliz*.

Bizipoza partekatzen den emozioa da, sentitze/pentsatze/egite egoera bat gizartea eraldatzerantz bultzatzen duena. Zentzumenak zabaltzen dituen egoera da, ulerkortasuna, partekatzea eta eraikitze kolektiboa errazten duena. Arau sozialetatik edo arau alternatiboetatik askatzen gaitu eta ondorioz, *conduit*-etik, eta horrela errazten du agertoki berriak sortzea..., konfiantzazkoak, jolas eta esperimentaziokoak,

25 Sakontzeko: G. W. F. HEGEL (1993)

26 Sakontzeko: Edgar MORÍN (2001) eta Sigmund FREUD (1984)

27 Sakontzeko: Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA eta beste (2011)

arauetara makurtzen ez direnak. Bizipozak zabaltzen du itxi gabe, *conduit*-a errazten duen itxitura hori irekitzen du, irekitzeko irekitzen da, disentsuak ezagutzeko eta euretatik abiatuta eraiki ahal izateko.

Bizipoza lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: zorientasuna *versus* bizipoza²⁸; antolaketa herrikoia sustatzen du²⁹; barrea eta bere sustatzaileak: jan-edana, maitasuna-sexualitatea eta erakunde aurkako bortizkeria – berdinen gizartea. Badirudi *izatea* desitxuratzen duela eta *egotea* bere osotasunean eragiten duela³⁰.

7.- Desazkundera

Geure esperientziatik abiatuta, honela definituko genuke: **balioak berrikustea** partekatzearen etika berri batetik, inperfektu eta amaigabe sentitzetik, beste pertsona batzuekin egotea bera baliosua dela ulertuta, **ekoizpenak eta giza-harremanak balio aldaketara egokitzea**, ekonomia herrikoen, ekonomia sozialen eta solidarioen balioa nabarmenduz, euren ingurune sozial eta naturalekin orekan, kolektiboki eraikitzeari balioa emanez, giza-harreman horizontal eta anbibalenteak sustatuz, **aberastasuna eta ondare naturalerako sarbidea banatu**, lekuan lekukoa eta komunitarioa oinarri duten bizimoduak sortuz, publiko (Estatua) / pribatu (Merkatua) dualitatea apurtuko dutenak, itxi gabe irekiz komunerantz, gure ingurune sozial eta naturalaren ondare den horretara, **ekoizpenaren eta kontsumoaren inpaktua murriztu**, beharren eta asebetetzailen arteko desberdintasunetik abiatuta eta kolektiboki eraikiz gure beharrak asebetetzeko modua, giza-eskala naturaleko garapena

28 Sakontzeko: Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA eta beste (2011)

29 Sakontzeko: Mariano ALGAVA (2006)

30 Sakontzeko: Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA eta beste (2011)

lortzeko. **Berrerabili eta bertziklatu**, bai objektuak, gure kultura materiala aberasteko, bai pentsamenduak eta egiteak, gure kultura orokorra eta gure trebetasun sozialak aberastuz, gure ingurune sozial eta naturalarekiko sentimendu berriak sortuz.

Desazkundera lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: desazkundera *versus* Aurrerapena, Hazkundera, Kontsumismoa, Zoriontasuna. Baliabide komun eta naturalekiko jarrera predatzailea bertan behera utzi; Elkarrekikotasuna, berbanaketa, plangintza eta autarkia sustatzen du eta publizitateari, kredituari eta iraungitzeari aurre egiten dio³¹.

8.- Itxaropena

Itxaropena desesperazioaren bihotzean bertan berpiztu da. Itxaropena ez da bizipozaren sinonimo. Benetako itxaropenak badaki ez dela ziurtasuna, baina badaki, Machado poetak esan zuen bezala, bidea ibiliz egiten dela, badaki metamorfosiaren bidezko salbazioa, nekez gertatzekoa bada ere, ez dela ezinezkoa. Posible denaren segurtasunetik ezinezkoetara garamatza, egunerokoa, gizarte-laboreak hautsi gabe.

Itxaropena lantzeko, honako kontzeptu eta bizipen hauek hartu behar ditugu kontuan: itxaropena *versus* itxaropen pasiboa eta sakrifiziozkoa³²; larritasunaren, desesperazioaren eta itxaropen gabeziaren kontrako kontzeptua da³³; amets egitera gonbidatzen gaitu eta ustekabe koaren eta ezinezkoaren agerpenerantz askatasunez irekitzera³⁴.

31 Sakontzeko: Serge LATOUCHE (2008) eta Carlos TAIBO (2009)

32 Sakontzeko: Paulo FREIRE (1999)

33 Sakontzeko: Ernst BLOCH (1977 eta 2007)

34 Sakontzeko: <https://vimeo.com/74869959>

BIBLIOGRAFIA

- Mariano ALGAVA (2006) *Jugar y Jugarse*. Ediciones América libre. Ciudad Autónoma de Buenos Aires
- Marc AUGÉ (1998) *Los no Lugares*. Ed Gedisa. Barcelona.
- Franco BERARDI “Bifo” (2003) *La fábrica de la infelicidad. Traficantes de Sueños*. Madrid.
- Ernst BLOCH (1977) *El principio esperanza*, Tomo 1. Ed. Aguilar, Madrid.
- (2007) *El principio esperanza*, Tomo 3. Ed. Trotta. Madrid
- Leonardo BOFF (2002) *El cuidado esencial*. Ed. Trotta. Madrid.
- Ángel CALLE (2008) (Nuevos) *Cultivos sociales*. Cuchará’ y paso atrás’ nº 18. Sevilla.
- José Luís CORAGGIO (2009) *La Economía social y solidaria como estrategia de desarrollo en el contexto de la integración regional latinoamericana*. Cuchará’ y paso atrás’ nº 23. Sevilla.
- (2010) *La economía social y la búsqueda de un programa socialista para el siglo XXI*, en Javier ENCINA y OTR@S Las Culturas Populares. Ed. Atrapasueños. Sevilla.
- Antonio ELIZALDE (2010) *Individualismo posesivo y antropología de las necesidades*. Cuchará y paso atrás nº 25. Sevilla
- Javier ENCINA y M. Ángeles ÁVILA (2010) *Sentidos, imaginarios, técnicas, herramientas y herramientas-técnicas en los procesos de ilusionismo social*. Cuchará’ y paso atrás’ nº 25. Sevilla.
- (2014) *El desempoderamiento. Viviendo la construcción de un nuevo mundo sin poder*. Edita UNILCO-espacio nómada. Sevilla.
- Javier ENCINA, M. Ángeles ÁVILA y OTR@S (2011) *Participando con y desde la gente*. Edita UNILCO-espacio nómada. Sevilla.

Javier ENCINA, Beatriz LUQUE y M. Ángeles ÁVILA (2009) *La comunicación en los procesos de participación*. De las mediaciones consentidas a las mediaciones deseadas, en Javier ENCINA y OTR@S (coord.) *Comunicación popular o comunicación alternativa. ¿Un falso dilema?*. Ed. Atrapasueños. Sevilla.

Javier ENCINA y Montserrat ROSA (2006) *El uso de espacios y tiempos cotidianos como constructor de democracias*, en Javier ENCINA e Iñaki BÁRCENA (coord.). *Democracia ecológica*. Ed. Atrapasueños. Sevilla.

ENREDANDO (2012) *La alegría nos hace fuertes. Carnaval en Ludueña*. Enredando (Febrero). Rosario. Argentina.

Sigmund FREUD (1984) *Más allá del principio del placer*. Alianza editorial. Madrid.

Michel FOUCAULT (1988a) *El sujeto y el poder*. Revista Mexicana de Sociología, Vol. 50, No. 3. (Julio-Septiembre). UNAM. México.

(1988b) *Cómo se ejerce el Poder*. En la red :
<http://www.unizar.es/deproyecto/programas/docusocjur/FoucaultPoder.pdf>

(1992) *Microfísica de poder*. Ediciones Endymión. Madrid.

(2009) *Historia de la sexualidad*. 1. *Voluntad de saber*. Gandhi ediciones. México.

Paulo FREIRE (1999) *Pedagogía de la esperanza*. Ed. Siglo XXI. México.

(2004) *Pedagogía de la autonomía*. Ed. Paz e Terra SA. Sao Paulo.

(2005) *La educación en la ciudad*. Siglo XXI editores. México.

Agustín GARCIA CALVO (1999) *El Hombre contra la gente*. Cuchará' y paso atrás' nº 7. Sevilla.

- G. W. F. HEGEL (1993) Fundamentos de la filosofía del derecho. Libertarias Prodhufi. Madrid.
- John HOLLOWAY (2001), *Doce tesis sobre el anti-poder*, en Toni NEGRI y OTROS, *Contrapoder. Una introducción*. Ed. De Mano en Mano, Buenos Aires.
- Jesús IBÁÑEZ (1997) *A contracorriente*. Ed. Fundamentos. Madrid.
- Ivan ILLICH (2006) *La convinencialidad en Obras Reunidas tomo 1*. Ed. Fondo de Cultura Económica. México.
- Serge LATOUCHE (2008) *La apuesta por el decrecimiento*. Icaria. Barcelona.
- Niklas LUHMANN (2005) *Confianza*. Anthropos Editorial. Barcelona.
- Javier MALAGÓN (2003) *Comunicación y ciudadanía*, en Tusta AGUILAR y Araceli CABALLERO (cood), *Campos de juego de la ciudadanía*. Ed. Viejo Topo. Barcelona.
- Jesús MARTÍN-BARBERO (1987) *De los medios a las mediaciones*, Barcelona, Gustavo Gili.
- (2007) *Desafíos de lo popular a la razón dualista*. Cuchará' y paso atrás' nº 17. Ed. Atrapasueños. Sevilla.
- Carlos MARX (1980) *La guerra civil en Francia*. Ed. Progreso. Moscú.
- (1981) *Manuscritos económico-filosóficos en Erich Fromm Marx y su concepto del hombre*. Fondo de Cultura Económica. México DF.
- Manfred MAX- NEEF (1994) *Desarrollo a escala humana*. Ed. Icaria. Barcelona.
- Edgar MORÍN (2001) *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*. Ed. Paidós. Barcelona.
- (2011) *La Vía para el Futuro de la Humanidad*. Ed. Paidós. Barcelona.

Clara MURGUIALDAY, Karlos PÉREZ DE ARMIÑO y Marlen EIZAGUIRRE (2000) *Empoderamiento* en Karlos PÉREZ DE ARMIÑO, Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo. Icaria/Hegoa. Bilbao.

Toni NEGRI (2001) *Contrapoder*, en Toni NEGRI y OTROS, *Contrapoder. Una introducción*. Ed. De Mano en Mano, Buenos Aires.

Eduardo "Tato" PAVLOVSKY (2005) *Bolivia*. Página 12 (martes 20 de diciembre). República Argentina.

Carlos TAIBO (2009) *Doce preguntas sobre el decrecimiento*. Libre Pensamiento, nº 61 (primavera). CGT. Madrid.

Tomás Rodríguez VILLASANTE (1998) *Del desarrollo local a las redes para mejor vivir*. Ed. Lumen. Buenos Aires.

Raúl ZIBECHI (2007) *Dispersar el poder*. Virus editorial. Barcelona.

(2008) *Espacios, territorios y regiones: la creatividad social de los nuevos movimientos sociales en América Latina*. Cuchará' y paso atrás' nº 18. Ed. Atrapasueños. Sevilla.